

УДК 636.9

Турчин І.М., Сливка Н.Б.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнології імені С.З. Гжицького

**ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ
В УКРАЇНІ**

Якість, як категорія, є національною ідеєю всіх розвинутих країн світу. Стосується це будь-якої продукції, послуг, соціального забезпечення, всіх сфер діяльності людини в цілому. Проблема якості продукції та послуг українського виробника відіграє першочергову роль у визначенні рівня життя в країні, її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, стабільності національної валюти, тобто є чинником національної безпеки.

Питання безпеки та якості продуктів харчування за останні десять років набуло значної ваги в міжнародній торгівлі. Угоди, досягнуті під час Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів щодо торгівлі, та заснування Світової організації торгівлі (СОТ) вперше привели до появи загальних торговельних правил щодо сільськогосподарської та харчової продукції [4].

Включення міжнародних стандартів на харчову продукцію до Угоди СОТ за Санітарними та фітосанітарними заходами та до Угоди щодо Технічних бар'єрів у торгівлі забезпечило однакові правила гри для країн, що займаються торгівлею сільськогосподарської та харчової продукції. Угоди по СФС та ТБТ також створили нові можливості для країн, що розвиваються, та для держав із перехідною економікою (для стимулювання економічного розвитку завдяки збільшенню експорту сільськогосподарської та харчової продукції). Однак слабкі можливості багатьох країн серйозно обмежують здатність скористатись їм цими можливостями [1].

Проблема якості продукції та послуг українського виробника відіграє першочергову роль у визначенні рівня життя в країні, її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, стабільності національної валюти, тобто є чинником національної безпеки. Впровадження систем управління якістю спонукає до вивчення, задоволення та передбачення потреб споживача, чітко розподіляє відповідальність та повноваження, тобто ліквідує дублювання функцій і пов'язані з цим витрати, має попереджуючий ефект, ліквідує причини невідповідностей, що збільшує ефективність роботи тощо [3].

Якість, як категорія, є національною ідеєю всіх розвинутих країн світу. Це стосується будь-якої продукції, послуг, соціального забезпечення, всіх сфер діяльності людини в цілому. Домінування продукції розвинутих країн на світовому ринку досягається саме завдяки високим вимогам до якості продукту, їх безпеки, конкурентоздатності.

В Україні виробництво не завжди високоякісної продукції, сприяє не тільки поганій репутації виробників, а й загрожує здоров'ю та безпеці нації в майбутньому.

Очікувана тривалість життя в середньому в Україні майже на 10 років нижча, ніж в економічно розвинених країнах Європи (у середньому 67 років. Серед

причин смерті провідне місце в Україні посідають хвороби системи кровообігу, розвиток яких значною мірою пов'язаний з порушенням харчування.

Найбільший вплив на смертність від основних неінфекційних хвороб, і насамперед хвороб системи кровообігу, у Європейському регіоні мають 7 факторів ризику, чотири з яких безпосередньо пов'язані з харчуванням населення (гіперхолестеринемія, надлишкова маса тіла, зловживання алкоголем, недостатнє споживання фруктів і овочів) [2].

Неповноцінне харчування є також вагомим фактором ризику розвитку хвороб органів травлення. З 1990 року поширеність хвороб органів травлення серед дорослого населення України зросла на 55%. Найбільш високими темпами зростала поширеність хвороб підшлункової залози (у 4 рази) та жовчнокам'яної хвороби (у 2,5 рази).

Зросло виробництво неякісних м'ясних напівфабрикатів, ковбасних виробів. Виробники борошна соєвого текстурованого у супровідних документах не вказують використання генетично-модифікованої сої.

За оцінками вчених, з їжею до організму надходить понад 70% усіх забруднювачів (ксенобіотиків, контамінантів). При розбалансованому харчуванні, дефіциті його найважливіших компонентів (білків, незамінних аміно- і жирних кислот, мікроелементів, вітамінів) зростає небезпека несприятливого впливу забруднених продуктів на життєві функції організму, на здоров'я в цілому [3].

На відміну від європейських країн головним критерієм для бізнесу і споживача виступає зовсім не якість товару в цілому і продуктів харчування зокрема, а ціна. Норми безпеки, які повинні міститися в державних стандартах залишаються незмінними вже тривалий час, зусилля вітчизняних стандартизаторів і споживачів ігноруються державними інститутами. Державний контроль не в змозі припинити як випуск вітчизняної низькоякісної продукції, так і ввезення на територію України товарів сумнівної якості, що в першу чергу стосується продуктів харчування та напівфабрикатів. Все це відбувається на фоні існування досить розвинутої системи стандартизації, метрології і сертифікації та наявності відповідних кадрів [1, 3].

Така ситуація може призвести до істотного погіршення здоров'я населення, зростання соціальної напруги, зниження рівня вітчизняного виробництва.

Є ще одна причина, через яку знижується якість продуктів харчування – це використання дешевої сировини для їх виробництва, скорочення технологічних циклів тощо. В зв'язку з цим, у розвинутих країнах існує багаторівнева система захисту населення від недоброякісного товару, створюючи тим самим безпеку через контроль якості [1, 3].

Контроль за продуктами харчування - це обов'язкова регулятивна дія, що здійснюється в процесі забезпечення виконання законів та інших нормативних актів щодо продуктів харчування державними або місцевими органами влади з метою захисту споживачів. Контроль за продуктами харчування також підтримує безпеку всіх харчових продуктів під час виробництва, транспортування, зберігання, переробки та розповсюдження, їхню придатність до споживання, відповідність вимогам щодо безпеки та якості, а також гарантує те, що вони правдиво та ретельно промарковані згідно з законом.

Компанії, які виробляють, транспортують, доставляють або постачають продукти харчування, визнають нагальну необхідність забезпечувати та документувати контроль умов, що впливають на безпеку продуктів харчування. Це також стосується їхніх субпідрядників [1, 2].

Контроль держави за якістю продуктів харчування, дитячих товарів, лікарських препаратів, косметичних засобів тощо. В США головну функцію виконує Food and Drug Administration (FDA), яка здійснює контролюючі функції, акредитацію незалежних експертних лабораторій і є незалежною від уряду.

Безпека продуктів харчування є пріоритетом на всіх стадіях харчового ланцюга (від сільського господарства до промисловості та продавців). Відповідальність за безпеку продуктів харчування у першу чергу беруть на себе виробники та компанії харчового ланцюга. Уряд повинен встановлювати юридичні рамки та здійснювати контроль. Безпека продуктів харчування є постійним викликом для харчового ланцюга; це виклик, з яким стикається харчовий ланцюг, який тягне за собою постійну адаптацію нових наукових винаходів та частий перегляд своїх "власних дій" [3].

Робота по аналізу безпеки продуктів харчування включає оцінку харчових добавок, контамінантів, залишків ветеринарних препаратів та пестицидів, мікробіологічних ризиків, а також процесів, включно з харчовими продуктами, отриманими за допомогою біотехнології.

У світі можна знайти різні стандарти щодо якості продуктів харчування. Кількість приватних промислових стандартів, розроблених харчовою промисловістю та продавцями (нажаль) збільшується. Ці стандарти існують поза національним законодавством та є "добровільними" (наприклад Міжнародний харчовий стандарт (МХС), Універсальний харчовий стандарт Британського консорціуму роздрібної торгівлі (BRC Global Food Standard), Британський консорціум роздрібної торгівлі / Інститут пакування (BRC / IOP), QS Charta).

Динамічно розвивається система сертифікації продуктів якості. У Європейському Союзі діє Постанова ЄС Про екологічне землеробство і відповідне маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування, яка передбачає контроль якості на всіх етапах виробництва і переміщення. Маркування товарів в знаку CE означає його відповідність жорстким вимогам директив відповідності. Товар без цього маркування не допускається на ринок і воно є обов'язковим для всіх суб'єктів діяльності Європейського Союзу [3, 4].

В цьому аспекті існує певна загроза для не розвинутих країн, до яких відноситься і Україна. Адже продукція, яка не відповідає вимогам ЄС може реалізовуватися у нас. Оскільки система контролю якості і безпеки продуктів харчування потребує значних коштів та затрат, то й природно, що в розвинутих країнах вона набагато досконаліша і жорсткіша. А це, в свою чергу, означає, що перелік граничних норм і концентрацій різних препаратів набагато досконаліший. Саме це забезпечує значно більшу тривалість життя та менший рівень різних захворювань у розвинутих країнах.

Створення ефективної системи контролю повинно базуватися на сертифікації виробника в першу чергу, а вже потім, на контроль якості продукції, яку він виробляє. Сертифікації піддається ґрунти, де вирощується сировина, власне сировина, обладнання, технологічне обладнання, кадри, транспортування,

торгівельна мережа та багато інших аспектів діяльності підприємства. Отже, діє ефективний контроль на всьому ланцюжку від виробництва до реалізації. Слід відмітити, що в деяких країнах ЄС, наприклад Великобританії, підприємство не має права брати участь у державному замовленні, якщо воно не сертифіковане, а до сертифікації у більшості країн Європейського Союзу долучаються вітчизняні організації.

Практика державного замовлення може послужити ефективним прийомом підвищення якості продукції в Україні та збільшити конкурентоздатність українських продовольчих товарів на світовому ринку.

Література

1. Менеджмент качества в государственных учреждениях. Обзор // Методы менеджмента качества. - 2005. - №10. - С. 4-7.
 2. Новиков В. М., Никитюк О. А. Розробка систем якості в лабораторіях та аналіз вимог ДСТУ ISO/IEC 17025. - Київ: Нора-Принт, 2002. - 260 с.
 3. Quality management systems - Requirements ISO/CD 9001, 2007 (Системи управління якістю. Вимоги).
 4. Managing for sustainability - A quality management approach (Настанова для можливості підтримання - Підхід якісного управління) ISO/CD 9004, 2007.
-

Summary

A problem of quality and safety of food stuffs is in Ukraine / Turchyn I.M., Slyvka N.B.

Quality, as a category, is the national idea of all developed countries of the world. It relates to any product, service, public welfare, all of spheres of activity of man on the whole. The problem of quality of products and services of the Ukrainian producer plays a primary role in determination of standard of living in a country, to its competitiveness at the international market, stability of national currency, that is the factor of national safety.